

ד ומה כי אין טוב מלפתוח את תיאור השתלבותה של מערכת הגדנ"ע בתחומי הפעולה והאחריות של המערכת האזרחית, מאשר בהצגת תמונות מספר מפעילות הגדנ"ע.

תמונה ראשונה - ט"ו בשבט - צעדת הבקעה. לבקעת הירדן נוה-רים אלפי בני נוער תלמידי בתי ספר תיכוניים, מכל רחבי מדינת ישראל, ביניהם כ-2500 בני נוער מבתי ספר, שבהם פועל צה"ל באמצעות הגדנ"ע בהדרכה חברתית רצופה. אלה בני נוער, שללא סיוע צה"ל לא היו לוקי-חים חלק בצעדה.

בנוף בולטות שתי קבוצות, האחת של נערים עיוורים המובלים בידי מדריכי גדנ"ע, עולים יחד עמם במעלה ה"מחרוק", יורדים ל"גשר אדם" ומסיימים עם שאר הנוער ב"אנדרטת הבקעה". השנייה - בני נוער של שכונה ממרכז הארץ, מכיתות ד' - ה' ועד י"ב, שהשתתפותם התאפשרה הודות לאמצעים שסיפק הגדנ"ע. בני השכונה צועי-דים במסגרת תנועת-הנוער המקור-מית של השכונה, על סמליהם ומדריכיהם.

תמונה שנייה - במצפה הררי בגליל התחתון נמצאת קבוצה בת חמישים בני נוער בגילאי 18-25. המאחד את כולם - חיפוש של

צה"ל כמנחיל טרכים לנוער יהודי בארץ ובגולה

גדנעים בשירות לאומי: המחויבות החברתית טובעה במהותו של צה"ל

רבות לעשייה החברתית האזרחית.

השנייה — מעורבותו של צה"ל היא תוצאה של חולשת המערכות האזרחיות. צה"ל בפעולתו זו גולש לתחום משימות המוטלות על הרש"ויות האזרחיות. צה"ל מתמקד בפעולתו באוכלוסיות חלשות, שבהן ניתן להצביע בבירור על היעדר עשייה מספקת ואפילו הזנחה, ומאפשר מתן פתרון מהיר וזול יחסית. לצד העובדה שעשייה זו מהווה ביטוי ייחודי ומקורי למחויבותו של צה"ל לחברה הישראלית, חשובה העשייה לצה"ל עצמו, לעי-צוב אופיו כצבא אזרחי לאומי. מאות חיילים וחיילות עוסקים בחינוך בצה"ל. הבעיה היא, כיצד לחשוף את כלל המפקדים והלוחמים, תוך כדי שירותם הצבאי, לאתגרים חברתיים אזרחיים. המערכת האזרחית מצידה צריכה להתוות את אופן שיתוף הפעולה עם הצבא בתחום החברתי מדיני.

האם צריך הצבא להירתם לעשייה בתחום החברתי חינוכי, ולהקצות לכך משאבים וכוח-אדם, או שעליו למשוך ידיו מפעולות אלה? מרבית המפקדים בצה"ל משיבים תשובה נחרצת: המחויבות החברתית והחינוכית טובעה במהותו של צה"ל. מימי דוד בן-גוריון ועד לרב-אלוף רפאל איתן, מוכרת מחויבות זו של צה"ל.

מסתובב קצין צעיר ברחובות השכונה. בידיו רמקול, והוא מזמין את תושבי השכונה להשתתף בערב שירה המאורגן על-ידי חבורת המד-ריכים. פעולות כגון זו מתבצעות כיום כמעט בכל רחבי הארץ על-ידי מדריכי גדנ"ע, חלקם פועלים בקבוצות הדרכה וחלקם פועלים כבוד-דים, במושבים, בשכונות ובערי הפיתוח.

המפגש החינוכי הנערך במקומות אלה עם הנוער לכל שדרותיו ושכבו-תיו לא היה מתאפשר ללא הזדהותם של בני-הנוער עם המדריכים והמפקדים לובשי המדים ולולא נחננו מדריכים אלה בתכונות של מדריך "תנועת הנוער" הטוב.

לנוכח "תמונות" אלה ניתן אולי לומר כי הגדנ"ע חורג לכאורה מתפקידו המוגדר — מתן גיבוי בתהליכי ההכשרה וההכנה של הנוער לקראת שירותו בצבא, שכן בפועל מדובר בהשתלבות פעילות חברתית כוללת ואף ביזום פעולות כאלה, אולם דומה כי ניתן לראות זאת בשתי דרכים שונות: האחת — הגדנ"ע הוא חלק ממערכת החינוך של מדינת ישראל ותורמתו הייחודית היא בראש ובראשונה במדריכי נוער, אנשים צעירים במדים, שהתנדבו לשרת כמדריכי נוער במהלך שירותם הצבאי, ובהתלהבותם וגם במיומנותם ויות שהם רוכשים, הם תורמים

זהות אישית והתלבטות אמת בשאלות של עלייה. כמי שבאים מארצות אחרות, מתרבות אחרת, ואינם אזרחי המדינה, חובת השירות בצבא, מהווה, יחד עם היותה אתגר, גם קושי ולפעמים אף מכשול בשאלת ההכרעה על עצם העלייה.

התכנית הארוכה, המשתרעת על שלושה חודשים, וההצטרפות אליה מחייבת התנסות קודמת של הצעיר עם חיי הארץ, וידע בסיסי בעברית.

לפי ההגדרה הפורמלית, מיועדת תוכנית זו לסייע בידי אותם בני-נוער להכיר את ההווה הביטחונית שבמציאות הישראלית. אולם בפועל יש בשהות זו כדי להקנות להם חינוך ציוני המתבטא, בצד הכרת תפקידו ופעולתו של צה"ל גם הכרת הארץ, אנשיה, בעיותיה ואתגריה.

מסתבר שקבוצה קטנה של חיילים בשירות סדיר מצליחה לסחוף אחריה בהתלהבות ובאמונה, ציבור גדול יחסית של בני-נוער (זה המח-זור ה-5) ולהביא לידי כך שרבים מהמשתתפים בתכנית מחליטים בסיומה לעלות לארץ ולהתגייס לצבא. המקום קטן, התנאים הם אלמנטריים. ההתלהבות, והנכונות ללמוד גוברים על התנאים הלא-כל-כך נוחים.

תמונה שלישית — באחת משכונות השיקום, במרכז הארץ,

"... הגעתי לידי מסקנה שלא צבא מובחר נחוץ לנו – אלא צבא עממי. הצבא הוא בית-הספר הגדול החשוב ביותר בארץ ועושה יותר מכל מוסד אחר ללימוד האומה. אבל לא כולם מגיעים לצבא... יש בעיה גדולה של הנוער בגיל 14–18, שיש בהם כמאה אלף נערים ונערות, וכן כעשרים או עשרים וחמישה אחוזים שמקבלים חינוך מקצועי ותיכוני. השאר – ורבים מהם לא קיבלו קודם שום חינוך יסודי – הם עוזבים להשפעת הרחוב בשכונות עוני ופרברים. זוהי בעיית הגדנ"ע..."

גדנ"ע טיפל עד עכשיו בעיקר בנוער הלומד, אולם החלטתי שהטיפול בנוער זה ימסר לבתי-הספר עצמם... לגבי הנוער העובד, העזוב ובני המעברות ויי-שובי העולים והפרברים... יש להקנות לנוער זה ערכי-יסוד, אנושיים ויהודיים, הכרת הארץ, כבוד יהודי, סדר וניקיון, משמעת, רגשי אחווה אנושית למען יהיו אנשים, יהודים, חלוצים ולוחמים. יטפחו בהם כישרון הסיוור, מחנאות, שיט, תעופה ויטעו בהם אהבה למולדת, למדינה, לערכי האומה העב-רית, ורוח של גבורה. רק במסגרת ממלכתית כללית ורק טובי המחנכים בצבא יוכלו להפוך הנוער הפרוע, נוער הרחוב, עשוק חינוך ותרבות, לנוער המשולב בתוך מסכת יצירתנו הממלכתית..."

דוד בן גוריון,
10 במאי 1953 (מערכות 278)

"... הפעילות האזרחית הייתה זקוקה לפחות בצעדיה הראשונים לעזרת הצבא, ליישובי הספר, ולמעברות העו-לים. מחריש וסלילת דרכיה עד לחינוך וטיפול רפואי... בפיקוד נתקלתי בהת-נגדות עזה, גם יחידות הצבא חסרו ציוד ובעיקר רכב, לחיילים לא היו שירותים אלמנטריים. היישובים קיבלו את הדרוש ובשיתוף עם הצבא, בצידו ובאנשיו נחרשו, נזרעו ונקצרו השדות בעזה ואלה הסמוכים לגבול ירדן.

בסוף 1950 ולקראת החורף ברור היה שהצבא חייב להיכנס במלוא יכולתו לטיפול במעברות העולים, ברור היה ששום זרוע אחרת במדינה – ודאי שלא העולים עצמם – לא הייתה מסוגלת לגבור על הבעיות הארגוניות ולספק אף את הצרכים המינימליים... הטיפול בעולים היה לא רק משימה ועול, אלא גם מקור השראה עמוקה, אנושית ויהודית, חלוצית וציונית... לא

יכולתי שלא לחייך לעצמי, כשראיתי שוב ושוב איך העולים מקבלים את הטיפול המיוחד כדבר מובן מאליה. לשם מה אם לא כדי לעסוק בהם הצבא קיים."

משה דיין, אבני דרך עמ' 102

"הבעיה היום, היא שהדור השני עדיין לא נקלט. את בעיות הקליטה של דור המעברות משנות ה-50 אפשר היה להבין אבל מדוע לא נקלט הדור השני... בעיה זו קשה הרבה יותר מבעיית הביטחון. השפעתה יכולה להיות לדור-רות... אחד הדברים המרכזיים שיש להקנות לאותן אוכלוסיות היא התודעה הלאומית. צריך להקנות אותה בביה"ס, בתנועת-הנוער, בצבא. באוכלוסייה שאנו מדברים עליה, אפשר למחוק את הבית. אפשר למחוק את ביה"ס ואפשר למחוק את התנועה... מה נשאר? הצבא! וזאת בעצם המשימה של הצבא הלאומי.

הגדנ"ע הוא בעיני חלק מהמערכת הזו העובדת עם האוכלוסיות החלשות, הגדנ"ע הוא מכשיר לא אידיאלי. הוא מעדר, קלטון... בשביל לעבוד בשדה-הבור הזה. והגדנ"ע עושה זאת טוב יותר ובהיקף יותר נרחב מבעבר. אין הוא עושה זאת כדי "להרוויח" חיילים, אלא לנסות לשנות את החברה, לעשותה טובה יותר."

רא"ל (מיל') רפאל איתן בהרצאה בכנס על הגדנ"ע
ירושלים, יוני 1982

עצם השירות של כלל הנוער בצבא הוא גורם המזרז תהליכים אינטגרטיביים בחברה הישראלית. עיקר ההשפעה של צה"ל על החברה הישראלית, היא בעי-צוב דמותו של האדם הישראלי והחברה הישראלית כחברה לוחמת. החברה הישראלית נאלצה לעצב בדפוסים אידי-אולוגיים את זכותה לצבור כוח ולהפעילו כדי להגן על מפעלה. הציונות כתנועת מהפכה, ניסתה להעמיד טיפוס אנושי אחר מזה שהתגבש בגולה.

מול הטיפוס האנושי של היהודי הגלותי העמידה הציונות את הססמה "האדם העובד" (לא בכדי חרתה תנועת "בני-עקיבא" תנועת הציונות הדתית, את הסיסמה "תורה ועבודה" על דגלה). לדמות זו הצטרפו הדמויות של "האדם המתיישב", "האדם המגן" ומכורח הנסיבות גם "האדם הלוחם".

בחברה הישראלית של היום, מהווה התפקיד שבו שירת אדם ומסלול השי-רות מקור של כוח, גם לגבי יחיד וגם לגבי קבוצות, הקובע רבות גם את תפיסת השייכות וגם את תפיסת הזכאות.

לפי דעה אחת, נגזר עלינו להיות עם לוחם. כלוחמים, מטרתנו היא להגשים את הציונות, ובמעשה הלחימה באים לידי ביטוי סגולותינו האיכותיות והמוסריות. דעה אחרת גורסת, כי בתה-ליך חינוך לוחמים וחישולם יש להציב סייגים ולטעת בלמים נורמטיביים, שיבטיחו גם את המשך צביונה המיוחד של החברה אזרחית.

משה דיין הוא אולי המבטא הרגיש והמקורי ביותר של תפיסת "ההכרח בלחימה" במציאות הישראלית. יחודו גם בכך, שהיה לו גם חלק מעשי רב בחינוך הלוחמים.

לאחר מלחמת ששת הימים, בסיום קורס פו"ם, הציג דיין את דמותו המיוחדת של ארתור רופין – אבי ההת-יישבות העובדת ונציג אופייני של תקופתו.

ב-1923 הכיר רופין בקיומה של הבעיה הערבית. פתרונה לגביו הוא "מיזוגם והשתלבותם של היהודים בעמי המזרח התיכון". רופין היה ממייסדי "ברית שלום", ממנה פרש

כעבור שלוש שנים. "ככל ששקע רופין בעבודתו הציונית, כן העמיקה והתחזקה הכרתו שיש להבטיח את קיומה העצמאי של האומה היהודית. את צמיחתה של הציונות ראה בעלייה והתיישבות מתמידות ומתרחבות, באלה ראה דברים שהם בבחינת תנאי-בל-יעבור ומהם לא סטה גם כאשר חשש, שמא קיימת סתירה בין הציונות לשאלה הערבית".

במאורעות 1936 הגיע רופין להכרה, כי "מה שאנו יכולים לקבל כיום מידי הערבים – אינו דרוש לנו, ומה שדרוש לנו אין אנו יכולים לקבל". הערבים אינם מסכימים למפעלנו, אם אנו חפצים להמשיך בעבודתנו בניגוד לרצונם, אין מנוס מקרבנות דמים, נגזר עלינו להיות בלוחמה מתמדת עם הערבים. ייתכן כי זה מצב בלתי רצוי, אך זאת המציאות. הגשמת הציונות היא אפוא הנושאת בחובה את הפתרון לשאלה הערבית.

גישתו זו של דיין כבר באה לידי מיצוי חד משמעי בתקופת פעולות הגמול, תקופה שבה מתגבשים מחדש דפוסי הלחימה של צה"ל, נורמות הלחימה ורוח הלחימה. לדיין כרמטכ"ל ולצנחנים היה תפקיד מכריע בתהליך זה.

מסע גדי"ע להכרת הארץ

בנאום ההספד על קברו של רועי רוטברג, באפריל 1956, אמר דיין את הדברים הבאים:

"... לא מהערבים אשר מעזה אלא מעצמנו נבקש את דמו של רועי, איך עצמנו עיינו מלהסתכל נכונה בגורלנו... השכחנו זאת? האם אנו יודעים, כי על־מנת שתגווע התקווה להשמידנו חייבים אנו להיות בוקר וערב מזוינים וערוכים. דור ההתנחלות אנו. בלי קובע־הפלדה והתותח לא נוכל לטעֵת עץ ולבנות בית. לילדינו לא יהיו חיים אם לא נחפור מקלטים, ובלי גדר־התיל ומקלע לא נוכל לסלול דרך ולקדוח מים... אל נסב את עיינו פן תחלש ידנו. זה דורנו, זו גזרת חיינו — להיות נכונים וחמושים, חזקים ונוקשים. כי אם תשמט מאגר־חינו החרב — ייכרתו חיינו".

ובמקום אחר, בספרו: "מפה חדשה — יחסים חדשים", בפרק "הצנחנות שבצנחנים", כתב דיין:
"בשנים האחרונות, ככל שתפסה המלחמה מקום מרכזי יותר בתקומת ישראל, היו הצנחנים — הצנחנות שבהם והצנחנות שביהודים — לאחד

המניעים העיקריים ליסוד בעל משמֵעוּת מכרעת בתהליך זה.

"חלקם של הצנחנים רב לא רק בהקֵניית ארץ — גבולות, שטחים, ביטחון — אלא גם בהקמת עם מפזוריו, בהקֵנותם לו ערכים של מסירות ואהבה, הקרבה עצמית ותחושת אחריות המגיֵעים, לא אחת, לשיא השיאים. הצנחן הצעיר, הנקרא לקפוץ אל התעלה, לעשות את המעשה ולתת את חלקו במשימה עד תום — נושא על כתפיו ייעודו של עם שלם.

"בהקמת העם ובהקמת הארץ היו הצנחנים לסמל ולמורי־דרך לכולנו, מחנכים במשמעות העמוקה והקשה ביותר של המלה, במשמעות של חיים ומוות".

ובמקום אחר, באותו ספר, אומר דיין, בהתייחסו לשירו של ביאליק, "המת־מיד": "מה אתה צור מה אתה חלמיש למול נער עברי החושק בתורה. זהו אותו נער עברי, אך הפעם בשדה־הקרב". נערים שמניעיהם אמונה עמוקה וטהורה והם שואבים ממנה עוצמה הגוברת על הקשיים ועל המכשולים,

המבקיעה צור וחלמיש.

"... תפקידי השדה הם המבחן האמיתי — הרגע של האמת — לתכונ־תיו ולסגולותיו של לוחם. כאשר הולך מפקד עם יחידתו לקרב, כאשר הוא מתרחק מגדר המשק, חוצה את הגבול ויוצא אל הלילה ואל ההתמודדות עם האויב, הוא יודע כי לו וליחידתו צפוי המאבק הקוטבי ביותר שקיים בכלל, מאבק לחיים ולמוות. יתר על כן, במאבק זה ייחרץ לא רק גורלו האישי אלא הרבה יותר מזה, גורל המשימה אשר להשגתה נלחמים הוא ואנשיו: אם תרצו נפילת ירושלים או שחרורה.

"... כאשר מתרחקים מפקדינו מתחומי היישוב, ניתקת מהם מערכת מושגים המלווה את חיינו בחברת השפע. בקרב אין סובסידיות, אין קיבוץ, אין איגוד מקצועי ואין הורים שעוזרים. בשעה זו ניצבים בגלמודיותם אתה — מול יחידתך — נגד האויב. ורק מזה שיש לך בעצמך ובכוחך המאמץ הגופני העליון — רק זה יכריע את הכף." (מתוך מפה חדשה — יחסים חדשים).

יש להקנות לנוער... כשרון הסיוור והמחנאות" (רוד בן גוריון)

יחד עם זאת, עד יומו האחרון היה רואה את עצמו דיין כבן דור ההתנחלות. אדם שכל חייו התלבט והתמודד בשאלה הערבית. ולא בכדי כותרת ספרו האחרון היא: "הלנצח תאכל חרב?".

לעומת גישה זו היו בצבא מפקדים רבים, שצמצמו את התפקיד הצבאי והג' דירוהו כתפקיד מקצועי לכל דבר.

העובדה שעקרונות של התמחות והתמקצעות הפכו לעקרונות מנחים בצה"ל, מביאה לכך שגם בצה"ל נמצאים כאלה החולקים על ההיענות וההיחלצות לפעולה במישורים האזרחיים. אליהם מצטרפים רבים מבין האזרחים הרואים בעשייה זו של הצבא משום התפרצות, פלישה לתחומים לא-לו;

אלה גורסים, כי צה"ל חייב למצות את ייעודו ותפקידו במטלות הביטחון המר" בהקות. התפקיד החינוכי, לדעת אלה, הוא בלתי הכרחי ואפילו פוגע בעיקר.

יגאל אלון יצא מנקודת המוצא של דיין, אבל בדבריו ישנה התביעה לריסון, להטלת סייגים בתהליך של "חינוך הלוחמים" על-ידי חשיפת הלוחם וכלל הצבא גם לעשייה בתחומי הפעילות החברתית.

יגאל אלון, מתוך מסך של חול: "... ומן הצדק שהחברה הישראלית תתייחס אל צה"ל ואל הפעילות הביט" חונית כאל שליחות לאומית וחברתית ממדרגה ראשונה..."

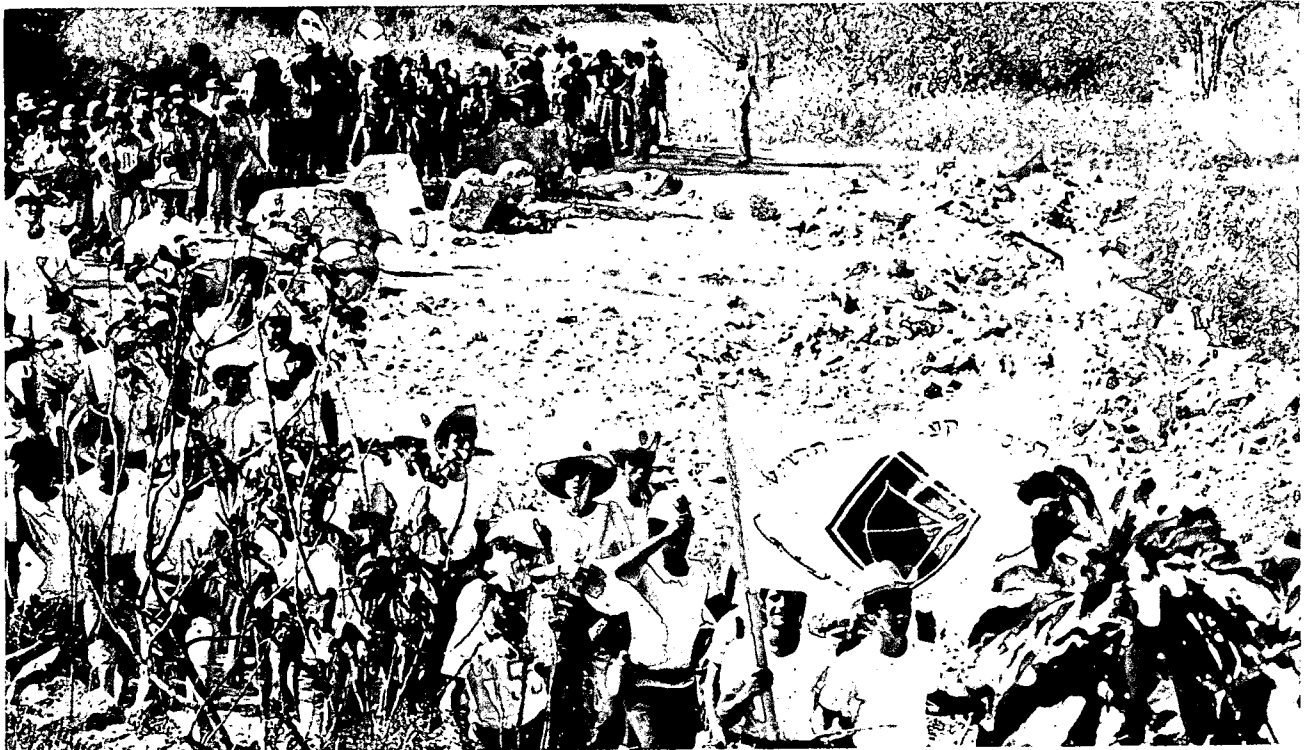
"... העם הזה, שאין שוחר שלום יותר ממנו, נגזר עליו להשקיע מיטב הגיגיו ומאמציו הכלכליים, המדיניים והרוחניים בקיומו של צבא ובעסקי לחימה..."

"... סכנת התפשטות הצבאיות (מיליטאריזם שוביני) והולגאריות היא סכנה אקטואלית בישראל. ממנה אור" בות סכנות חיצוניות ופנימיות גם יחד, סכנת התאזרחותה של הרפתקנות כלפי חוץ, והשתלטות הלכ"ר-רוח אנטי דימוקראטים אלימים כלפי פנים. הוויית הנשק נושאת עמה סכנה של אבדן ערכים חברתיים, מוסריים ותרבו תיים עד כדי טשטוש דמותו של העם כחברה נאורה, שוחרת שלום ואחוה, בזירה הבינלאומית, וחותרת לשוויון חברתי ולפריצה תרבותית מבית. סכנת הצבאיות אורבת לכל עם, ואמנם, רבים מעמי העולם נגרמו בה בתקופות שונות בהיסטוריה, ואין העם היהודי מחוסן מפני סכנה זו" (עמ' 270).

"... ויש לחנך את אנשי הצבא להב" חין בין פאתוס חיובי לבין מיסטיקה של תעתועים, בין אמת לבין הסתלמותה.

גם תוך כדי טיפוח התודעה הלאומית יש להישמר מפני הנמכתה לדרגה של לאומנות, חובה היא ללמד את הלוחמים להבחין בין צבאיות, הרואה את תכליתה בהתגוננות מפני תוקפנות, לבין הידרד" רותה לצבאיות, הרואה את תכליתה בעצם קיומה ובשימוש בכוח הצבאי לשם השתלטות פנימית או לשליטת חירותו של עם אחר, להבחין בין פעולת קרב אמיתית לבין מעשה רצח באנשים בלתי מוגנים." (עמ' 282).

"הסברת מטרות המלחמה, אגב המחשת הערכים שעליהם מצווה הצבא להגן. ניתוח הגורמים המולידים את תוקפנותו של האויב ודרכי התגוננות בפני מזימותיו, הסברת תפקידו של הצבא וסגולות חילותיו ונשקו, תוך הבלטת חיוניותם הריאלית. שליטת המלחמה כאמצעי מדיני והצדקתה כאמצעי של התגוננות. חינוך הלוחמים לעזרה הדדית ולהעזה בקרב למען מטרה מקודשת. הקניית מושגים של אחווה וצדק בינלאומיים, ללא אפליה גזעית. הימנעות משנאה עיוורת לאויב, מתוך בגרות ופיכחון מדיניים וכן החדרת השאיפה לשלום וליחסי שכנות תקינים עם האויבים של היום, שהנם בהכרח ידידי המחר – כל אלה, כער" כים חינוכיים ובמסגרת של משמעת, יבטלו את סכנת הצבאיות ויעשו את

יגאל אלון העמיד כיעד אסטרטגי את עצם חשיפת החייל והמפקד תוך כדי השירות הצבאי בפני האתגרים האזרחיים על-ידי הכשרת החיילים למלא תפקידים אזרחיים מובהקים: ככל שהצבא יראה עצמו שותף לחינוך החברה, כן ייטיב עם עצמו.

מבחינת הביטחון הלאומי, יש לשאוף, שצעירים וצעירות נוספים ישתתפו בעת שירותם הצבאי ביצירה החברתית.

יש בוודאי מפקדים בצה"ל, שאינם מבינים כיצד, בתקופה שבה נמצא צה"ל בלחימה פעילה, מופנים משאבים אדי-רים לעשייה בתחום "האזרחי", ולכונות העוסקים במשימה זו, ניתן אפילו מעמד מועדף של חילות מתנדבים. (החיילים והחיילות במערכות קצין חינוך ראשי ופיקוד הגדנ"ע הם מתנדבים, בים, המאותרים לתפקיד טרם גיוסם. לאלה שמגבלה בריאותית או משפחתית מונעת מהם את האפשרות לשרת ביחידה קרבית, ניתנת ההזדמנות לשרת ב"חזית" החינוכית-חברתית).

יש להקים היום גרעיני הגשמה חברתיים, שבשילוב עם מערכות אזרחיות ממלכתיות, ובתמיכתן, ימשיכו לחיות ולפעול כאזרחים במקום שבהם הוצבו ושירתו כחיילים.

רבים היו מעדיפים שהצבא יצטמצם למשימות ביטחוניות. לאלה אשיב: צה"ל ללא המורה החיילת, ללא מדריך ומדריכת הגדנ"ע בשכונת מצוקה, ללא המתיישב, הנחלאי — יהיה צה"ל אחר!

ומחנכים מתאימים לכך, העשויה גם לתרום תרומה מכרעת לחינוכו של הנוער, להקנות לו ערכים חברתיים ואהבת הארץ והעם, בתנאים שונים מאלה המקובלים בצבא..."

"הנוער ירוזו בהיאחזות בקבוצות בנות שלושים עד ששים איש, בערך, ויעסוק בהכשרת קרקע, בסלילת דרכים, בבניין נקודה, בפיתוח ראשית של ענפים ובשמירה. עבודתו תהיה מלווה פעילות חברתית ותרבותית מגמתית ושיטתית, אשר תטביע בהכרח את רישומה על דמותו ואופיו ותשלים במידה רבה את סיכום הערכים החינוכיים שקיבל בשירותו הצבאי. ואם גם בתחילה יתייחס הנוער ברובו לשירות הזה במורת-רוח, סופו להיות גאה על תרומתו זו ויכיר טובה לאלה שהביאוהו לידי כך..."

"הצבא חייב, איפוא, לא רק להימנע מלחבל בנפשו של הנוער, מלפגוע באופיו האנושי של האיש הצעיר המופקד בידו, אלא, להיפך, מוטל עליו להפעיל את אמצעיו רבי השפעה באורח חיובי, כדי להשלים את חינוכו של הדור הצעיר, נוסף על החינוך שקיבל בבית ההורים, במעון הקיבוצי, בבית-הספר, בתנועת-הנוער וברחובות הכרך והכפר..."

הצבא לבית-אולפנא למיטב ערכי אנוש ולאום, אשר נושאייהם מוכנים להגן עליהם עד כדי מסירות הנפש."

"לצה"ל נועדה שליחות ביטחונית אנושית, ובזכות שליחותו זאת עשויה הצבאיות לפסוח על מחנותיו... מכאן, שאדם שאינו מסוגל לחנך ולהדריך בני-נוער ומבוגרים בחברה אזרחית, גם אינו מסוגל לחנך אנשים בצבא ולנהוג בהם בקרב. לפיכך יידרשו מהמפקד ומהמדריך הצבאי תכונות אישיות, מושגי מוסר וחברה, רמה תרבותית וידע מקצועי, כושר שכנוע ונהגה — לא פחות, אם לא יותר — מאשר מן האיש המקביל לו בחברה האזרחית. ויחד עם זאת חובה היא, כי ייעשה כל מה שניתן לעשות מבחינה חינוכית... כדי שהצבאיות לא תיהפך למקצוע בחיים ושהצבא לא יהיה לצבא מקצועני... הפיכת מחנה צבא לבית-ספר למתבגר-רים — המקנה לא רק את מקצועות ההשכלה הצבאיים והכלליים, אלא גם את תולדות העם ומשימותיו האקטואליות... בדרך זו יספוג הנוער את החיובי שבהכשרה הצבאית, בלי להיזק מן השלילה שבה."

"יש להעמיד את השירות הלאומי על שלוש שנים, במקום שנתיים ומחצה, מהן שנתיים כלוחמים ושנה במסגרת התישבותית, בהדרכתם של מפקדים

